Redactiunea, Administratiunea
i Tipografia:
BRAŞOVU, piaţa mare, Tĕrgulŭ
Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ.
Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anunciuri:
Braşovŭ, piaţa mare, Tĕrgulŭ
Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena
R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Donneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat: în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Preţulu inserţiunilorŭ: o seria garmond pe o colónă 6 cr. şi 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă şi învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULU LVI.

„Gazeta" ese în fiă-care-ḑi
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe şése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România şi străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 franci, pe şése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poştale din întru şi din afară şi la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Brasovŭ
a administraţiune, piaţa mare, Tĕrgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe şése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr.
Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ şi inserţiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 235. Braşovŭ, Sâmbătă, 23 Octomvre (4 Noemvre) 1893.

O nouă pagină din suferinţele Năsĕudenilorŭ.

I.

Braşovŭ, 22 Octomvre v.

Ḑiaristica română a ţinutŭ mereu în curentŭ opiniunea publică cu causa instituţiunilorŭ de cultură năsĕudene; şi bine a lucratŭ, căcĭ décă ne dămŭ sémă de marele interesŭ naţionalŭ, ce e legatŭ de acea causă şi de perderea ce ar îndura-o binele nostru obştescŭ, — de cumva causa acésta s'ar primejduì — nu se póte sĕ nu ne interesămŭ cu toţii deopotrivă de dênsa, nu se póte sĕ o nesocotimŭ, sĕ nu luptămŭ în solidaritate pentru apĕrarea ei.

Ne este încă în viuă memoriă năvala, ce s'a datŭ cu adevĕrată furiă asupra acestorŭ instituţiunĭ sub comisariatulŭ vestitului Banffy. Scim cu toţii, câtŭ de uşorŭ au reuşitŭ tóte planurile de a se şterge, cu o trăsătură de peană, totŭ ce s'a fostŭ creatŭ din mijlóce proprii şi cu aprobarea preaînaltă spre înflorirea neamului românescŭ.

Ne aducemŭ aminte, că atuncĭ, când se luau mĕsurĭ sub aparinţa legalităţii de a se cassa dreptulŭ de proprietate la averile grăniţerescĭ, tocmai între fiiĭ de grăniţerĭ s'a aflatŭ toporulŭ la sĕcurea, cu care s'a datŭ lovitura de mórte. Atuncĭ, când se pregătea calea, ca sĕ se ştérgă caracterulŭ românescŭ alŭ şcólelorŭ, cei mai de-aprópe interesaţĭ erau ca şi într'o adevĕrată agoniă. Inteligenţa, terorisată de unealta rĕsplătită mai târḑiu — de bine cunoscutulŭ „cavalerŭ" Ciocanŭ — nu da nicĭ unŭ semnŭ de viaţă; nu se mişca nicĭ preoţimea, fiindcă era aprópe eschisă dela luptă prin faptulŭ, că eroulŭ ḑilei mereu a îndireptatŭ pe vredniculŭ vicariu Moisilŭ, lăsându-lŭ ca de batjocură sĕ lupte în „códă", unŭ lucru, ce singurŭ l'a mărturisitŭ la îmormêntarea vicariului.

Poporulŭ fără conducĕtorŭ, conducĕtorii naturalĭ paralisaţĭ, generalulŭ ce s'a înălţatŭ pe ruina altora vêndutŭ, inteligenţa parte molipsită, parte momită prin promisiunĭ góle: étă situaţiŭnea în josŭ. Urmarea a fostŭ, că, trecêndŭ ḑilele de grea încercare, lucrurile au luatŭ o faţă cu totulŭ nouă şi arătându-se consecinţele principiilorŭ octroate, nu mai credeamŭ ochilorŭ, nu mai credeamŭ urechilorŭ nóstre, când vedeamŭ şi auḑiamŭ ceea ce s'a făcutŭ şi continuă a se face în Năsĕudŭ. Din nedreptăţile şi siluirile sĕvêrşite până acum amintimŭ numai pe cele mai caracteristice:

„*Instrumentul* (actulŭ) *fundaţional*" aprobatŭ de Majestatea Sa e aprópe cassatŭ;

Gimnasiulŭ, care avea sĕ fiă pururea numitŭ „gimnasiu superiorŭ gr. cat. românŭ Franciscŭ Iosefianŭ" s'a botezatŭ „*Alapitványi fōgymnasium*".

Limba de propunere, care după „Instrumentŭ" are sĕ fiă pentru toţĭ vecii cea *română*, e declarată numai de *suferită*, arogându-şĭ ministrulŭ dreptulŭ de-a o înlocuì cu cea unguréscă.

Toţĭ *profesorii, carĭ nu sciu perfectŭ ungauresce au primitŭ* ḑilele trecute *porunca sĕ se pensioneze* fără întârḑiare ér în loculŭ lorŭ sĕ se aplice profesorĭ, carĭ o sciu în vorbire şi scriere fără nicĭ o scădere, ca aşa peste unŭ anŭ doi sĕ se încépă la propunerea tuturorŭ obiectelorŭ în limba maghiară.

Patronatulŭ şcólelorŭ *nu are dreptulŭ de a numi profesorĭ,* ci ministrulŭ şi-a reservatŭ şie-şĭ sĕ hotărască definitivŭ cu privire la umplerea locurilorŭ vacante. Dovadă casulŭ cu Grigoriţă şi Haliţă.

Şcólele numite „triviale" *s'au cassatŭ*, şi mai de aprópe se lucră şi la ştergerea şcólelorŭ normale din Borgo-Prundŭ şi Monorŭ.

Fondulŭ centralŭ şi de stipendii e declaratŭ de *bunŭ comunŭ* pentru toţĭ locuitorii ţinutului, *chiar şi pentru Evrei*, carĭ pe când grăniţerii se luptau pe câmpiile Europei pentru tronŭ şi patriă, ei îşĭ scărpinau pielea prin Galiţia şi Rusia.

Poporulŭ lipsitŭ de venitulŭ pădurilorŭ *tórce la caerulŭ suferinţei* şi vai de elŭ, décă îndrăsnesce a tăia din pădurile lui şi numai nisce rude de fasole; ér inteliginţa mai independentă se sbate ca pescele pe uscatŭ, căutândŭ sĕ afle anghira de mântuire.

Şi după tóte acestea acea poporaţiune lipsită de conducĕtorĭ nu are nicĭ măcarŭ mângăierea, că şi-a făcutŭ datorinţa şi şi-a datŭ silinţa în mijloculŭ furtunei sĕ abată primejdia. Căcĭ étă ce ne scrie unŭ amicŭ de principii din acele părţĭ:

„Gróză ne cuprinde, când ne „gândimŭ la blăstĕmulŭ fundatori„lorŭ, fiind-că n'amŭ păstratŭ ceea „ce ei cu multă dragoste ni-au lă„satŭ moştenire; şi groză şi mai „mare ne cuprinde, când ne scimŭ „despreţuiţĭ de-o lume întrégă pen„tru laşitatea şi slăbănogia nóstră, „pentru crima ce-o amŭ făcutŭ des„părţindu-ne cu voia de corpulŭ na„ţiunei, şi slugarnicĭ până la uitarea „de sine, sclavĭ ai unui oportunismŭ „pĕcătosŭ ne vedemŭ singurĭ plân„gêndŭ pe ruinele unui trecutŭ glo„riosŭ. Şi sĕ nu credeţĭ cumva, Dom„nule Redactorŭ, că sunt prea pe„simistŭ. Ceea ce vĕ scriu este ade„vĕrata espresiune a sentimentelorŭ „de durere ce cupleşescŭ sufletele „celorŭ 60.000 de Românĭ din fosta „graniţă militară, a unei poporaţiunĭ, „care se vede desamăgită şi înşelată „de conducĕtorii sĕi".

Nu e vorbă, reacţiunea s'a începutŭ, ḑi de ḑi se strîngŭ şi se îndésă rêndurile celorŭ ce s'au angajatŭ la luptă în frunte cu preoţimea; şi în schimbŭ scade mereu numĕrulŭ acelorŭ puţinĭ, carĭ până erĭ alaltăerĭ totŭ mai credeau în sinceritatea vorbelorŭ pline de şireţiă ale stăpânului. Cu tóte acestea ómenii suntŭ îngrijaţĭ, căcĭ inimiculŭ a întratŭ în fortăréţă şi fără milă dărîmă şi risipesce totulŭ, vrêndŭ sĕ nu lase nicĭ urmă de ceea ce a fostŭ în trecutŭ, ér cu fundaţiunile românescĭ sĕ facă şi în acelŭ colţŭ de ţéră unŭ cazanŭ de maghiarisare.

Scopulŭ nostru este sĕ relevămŭ unŭ casŭ mai recentŭ de prigonire şi de nedreptate, ca sĕ se védă cum se lucră fără de picŭ de ruşine la ruina fundaţiunilorŭ românescĭ năsĕudene. Ţinemŭ de lipsă a accentua şi a se sci, că scriemŭ avêndŭ la mână *cele mai autentice date.*

Casulŭ acesta este şi din altŭ punctŭ de vedere fórte instructivŭ, căcĭ elŭ ne presintă într'o tristă dér adevĕrată lumină, cum se respectéză la noi în ţéră dreptulŭ de proprietate. Este vorba de atacarea *fondului de stipendii*, din care au sĕ se ajute tinerĭ românĭ la studiile universitare, după absolvarea gimnasiului.

„Afacerea Pavelŭ" forméză, cum vedemŭ, o rubrică constantă în colónele foilorŭ unguresci. „Pester Lloyd" se certă încă cu „Pesti Naplo" asupra întrebării: întru câtŭ rescriptulŭ lui Csaky armonieză cu vederile primatelui. Ḑiarulŭ guvernamentalŭ susţine, că ceea ce se ḑice în rescriptulŭ ministerialŭ concordéză pe deplinŭ cu înţelesulŭ părerii date din partea primatelui, ér „P. Naplo" ḑice, că Csaky a scosŭ, în modŭ tendenţiosŭ, din actulŭ de arbitriu alŭ primatelui numai acele părţĭ, carĭ erau favorabile intereselorŭ episcopului Pavelŭ. Ca sĕ dovedéscă, că nu e aşa, şi că Csaky n'a omisŭ acele pesagie, carĭ erau „agravante" pentru episcopŭ, „P. Lloyd" ne spune, că acea parte a rescriptului ministerialŭ, în care se supune unei „critice energice" opiniunea episcopului Pavelŭ, privitóre la *identitatea limbei liturgice cu limba maternă*, e din *cuvêntŭ în cuvêntŭ reprodusă din actulŭ de arbitriu alŭ primatelui.* Acéstă constatare este preţiósă pentru

---

FOILETONULŬ „GAZ .TRANS."

Rĕsbunare.

De *Catulle Mendes.*

(Fine).

Femeia credea, că bărbatulŭ, mişcatŭ de amintirile trecutului, o va slăbì cu bănuelile.

— „Da", ḑise, „într'adevĕrŭ. Dér era o ast-felŭ de timiditate, care este şi plină de gingăşiă. Şi tocmai acéstă împrejurare trebuia sĕ te convingă, omŭ fără inimă ce eştĭ, câtŭ de falsă a fostŭ părerea ta despre mine şi câtŭ eram vrednică de amorulŭ tĕu".

Dér muribundulŭ esclamà:

— „Amărîtă! — Că-ḑĭ dóră tocmai timiditatea acésta a doveditŭ, că erai o cochetă espertă".

— „Minţescĭ, minţescĭ!", strigă femeia, implântându-şĭ convulsivŭ degetele în pĕrŭ. „Décă despre tóte acestea ai fostŭ convinsŭ, de ce nu m'ai huiduitŭ dela tine?"

— „Oh!" suspinà muribundulŭ, „dér erai aşa de frumósă!"

Şi ţinêndŭ într'una tare strênsŭ pe femeiă, continuà:

— „Trebue sĕ sci tóte, ca rĕsbunarea mea sĕ fiă desĕvêrşită. Nicĭ-odată, dér nicĭ odată n'ai fostŭ capabilă, nicĭ măcarŭ peunŭ momentŭ, de-a vĕrsa încredere în mine faţă de falsitatea ta. După trei ḑile dela cununiă, ai atinsŭ la masă cu piciorulŭ, piciorulŭ celui mai bunŭ prietinŭ alŭ meu. Tu te încredeai în surîsulŭ tĕu neschimbatŭ, în frivolitatea cuvintelorŭ tale şi credea-i, că mie nicĭ prin gândŭ nu-mĭ trece, ce se întêmplă sub masă. Tu tón-t'o, eu am observatŭ totŭ, am chititŭ totŭ. Tu te uitai la piciorulŭ de puiu din farfuria ta. Dér eu am observatŭ, că în timpŭ ce ai dus paharul cu şampaniă la buze, fără de-a băga sémă, ai trasŭ din ochiu prietinului meu. De câte-orĭ ai pĕcătuitŭ contra onorei, contra amorului meu, eu sciam totŭ-deuna totulŭ. Când véra ai călĕtoritŭ la mamă-ta în Nogent-Sur-Marne, o sciamŭ, că tu nu mergĭ acolo; décă mergeai în Louvre, ca sĕ privescĭ moda cea mai nouă, eu sciam, că drumulŭ tĕu duce altundeva; când diceai, că mergĭ la concertŭ, eu sciamŭ, că n'ai fostŭ acolo. Dumneḑeule, câtŭ de rĕu scieai tu minţi, tu femeiă amărîtă! Odată — îţĭ aducĭ încă aminte — ai voitŭ sĕ mĕ înşelĭ şi mai straşnicŭ, decâtŭ până atuncĭ. Nevinotă şi frumósă, cu acea espresiă în faţă, care o aveai în timpulŭ de mirésă, ai venitŭ la mine şi mi-ai ḑisŭ, că ţi s'au ivitŭ mustrărĭ de consciinţă pentru amorulŭ nespusŭ de mare, cu care te-ai purtatŭ faţă de mine. Vréi sĕ te spovedescĭ, ca sĕ-ţĭ espiezĭ pĕcatele. Te-am însoţitŭ până la biserica Sf. Eustache. N'am întratŭ cu tine; tu n'ai pretinsŭ acésta, fiind-că scieai, că nu sunt evlaviosŭ. Trebuia sĕ te aşteptŭ în birjă dinaintea întrării bisericei, ér tu, când ţi-ai sfirşitŭ rugăciunea, voiai sĕ te reîntorcĭ la mine. „Nu-mĭ pare rĕu", — am ḑisŭ, şi te-am aşteptatŭ la întrarea de către bazarŭ, deşi sciamŭ bine, că şi de cealaltă parte a bisericei, către strada Mont-martre, este o eşire, şi scieamŭ bine şi aceea, că la întrarea acésta te aştéptă d-lŭ d'Argeles c'o trăsură închiriată. Şi când te-ai reîntorsŭ după o óră, am sciutŭ, că în timpulŭ acesta ai fostŭ la elŭ. Trebuia sĕ te alungŭ, dér atuncĭ te-aşĭ fi pierdutŭ, şi deşi înşelatŭ, tradatŭ şi batjocuritŭ, totuşĭ te iubiamŭ. Aşa-déră mai bine te-am lăsatŭ în credinţa greşită, că tu m'ai înşelatŭ pe mine, că ai învinsŭ asupră mĭ. Dér acum, în césulŭ morţii, vréu sĕ rĕsbunŭ falsitatea ta, şi-'ţĭ declarŭ, că amăgirile tale au fostŭ zadarnice; că eu n'am fostŭ nebunulŭ tĕu, ci în interesulŭ meu propriu, complicele tĕu în pĕcatŭ. Oh, tu biată şi vrednică de compătimitŭ femeiă, deşertăciunea ta te-a făcutŭ sĕ credĭ, că io-sŭ unŭ nătântocŭ! Ei, étă acum vréu sĕ sci adevĕrulŭ, sĕ scii, că dintre noi doi acela, care a înşelatŭ pe altulŭ, care şi a rîsŭ de altulŭ, nu ai fostŭ tu, ci eu".

Nevasta strînse convulsivŭ din fălcĭ şi cu espresiunea urei, ḑise:

— „Nu, nu, tu totuşĭ nu sci totŭ; tu n'ai mirositŭ totŭ, nu ai scociorîtŭ totŭ. Da, este încă ceva, ce tu n'ai sciutŭ, ce nu sci nicĭ aḑi".

— „Ḑĕu, ce-ar puté sĕ fiă?"

Femeia, care ardea de furiă, sărì c'o mişcare sĕlbatecă de pe patŭ şi rĕspunse:

— „Aşa déră ascultă-mĕ tu pe mine".